

MEMÒRIA

DELS TREBALLS FETS PER L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS DURANT EL CURS 1952-1953

Ès amb el cor pres per una profunda tristesa que començo avui la memòria de la tasca duta a terme per l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS durant el curs que acaba de finir, puix que poques vegades com enguany m'haurà calgut donar compte d'un tan gran nombre de companys i d'amics que han clos els ulls corporals a la llum i a la bellesa d'aquesta vida per a obrir-ne uns altres a la veritat indubitada i a la ciència sense enganys.

No sabria deixar de recordar, en primer lloc, la noble dama Dolors Macià de Puig i Cadafalch, nada a la vida de l'ànima el dia 25 del darrer gener, la qual, en trobar-se la nostra Corporació sense estatge, no dubtà, generosa i condescendent, a oferir-li, amb el seu marit, un lloc — i sobretot un escalf cordial — a la seva llar. Tots els qui formem aquesta companyia d'estudiosos no podrem oblidar mai la pacient amabilitat i la sollicitud gairebé maternal amb què la senyora Puig es dignà acollir-nos, durant els darrers dotze anys, tant quan ens aplegàvem per a les repetides i fatigoses sessions de treball com quan li envaïem la casa per a les solemniais festes de Sant Jordi.

Set membres corresponents — tres de la Secció Filològica, tres de la Secció Històrico-Arqueològica i un de la Secció de Ciències — han estat arrabassats dels rengles de l'INSTITUT: Amadeu Pagès, l'erudit editor i comentarista d'Ausiàs March i dels seus familiars també escriptors i de la Crònica de Pere III, gràcies al qual el català ressonà novament a la Sorbona, als inicis de la segona dècada d'aquest segle, en presentar-hi en la nostra llengua la seva tesi complementària de doctorat; Jakob Jud, el gran lingüista suís a l'esforç del qual devem, en bona part, ultra una sèrie d'estudis fonamentals, el magnífic Atlas lingüístic d'Itàlia i de la Suïssa italiana i sota el mestratge del qual s'han format alguns dels nostres lingüistes; William J. Entwistle, el professor escocès que parlava i escrivia la nostra llengua, autor de treballs indispensables per a l'estudi de la nostra literatura, el qual introduí a la Universitat d'Oxford l'ensenyament regular del català; Josep Calmette, l'historiador rossellonès que amb tanta ciència i eficàcia investigà i aclarí l'època de formació de la nacionalitat catalana i la lluita del Principat contra Joan II; Benedetto Croce, el filòsof representatiu i una hora capdavanter en el pensament europeu i l'historiador que sabé posar de relleu el record dels catalans i de la cultura catalana en el reialme de Nàpols i en altres contrades d'Itàlia; E. Allison Peers, el professor de Liverpool que dedicà gran part de les seves inves-

tigacions a l'estudi de Ramon Llull — del qual publicà una excellent biografia i algunes fidels traduccions a l'anglès — i que fou el principal impulsor de l'actual moviment catalanòfil de la Gran Bretanya; i Alfred Jeanroy, el degà dels actuals romanistes, mort el passat mes de març, a qui l'estudi dels trobadors, al qual dedicà totalment la seva llarga vida, féu conèixer i estimar el nostre país i les seves principals figures literàries.

L'INSTITUT ha de plorar, també, el traspàs d'altres amics i investigadors de les nostres coses: el de Francesc Mirabent, professor a la Universitat de Barcelona, estudiós de les disciplines estètiques sobre les quals publicà un interessant llibre — *De la Bellesa* — dins la «Biblioteca Filo-sòfica» de la nostra Secció de Ciències, que l'havia cridat als seus rengles, però que per circumstàncies diverses no pogué tenir el goig de veure'l ingressar a la nostra Companyia; el d'Amado Alonso, professor a la Harvard University, lingüista d'una activitat i una lucidesa admirable, que dedicà alguns dels seus millors estudis al problema de la subagrupació romànica del català i que havia estat proposat per a membre corresponent de l'INSTITUT; el de Jesús Bellido, professor a la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona, tan lligat a la nostra Societat de Biologia, mort a l'exili; el de Sir Henry Thomas, cap del Departament d'impresos del British Museum, destacat hispanista, guanyador del I Premi Bonsoms de l'INSTITUT; el d'Adalbert Hämel, professor a la Universitat d'Erlangen, col·laborador de les nostres publicacions, investigador de l'èpica francesa i espanyola i la literatura llatina medieval relacionada amb la *Chanson de Roland* i amb el pelegrinatge a Compostella; el de Ludwig Klauiber, director de la Biblioteca Universitària de Friburg de Brisgòvia, col·laborador també de les nostres publicacions, estudiós de les obres de Ramon Llull, del *Libre d'Amic e Amat* del qual havia publicat una acurada versió en llengua alemanya; el de Lluís Serrahima i Camín, prestigiós jurisconsult que havia format part més d'una vegada de les ponències dels premis de l'INSTITUT; el de Lluís Camós i Cabruja, conservador de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, col·laborador de les nostres publicacions, guardonat en els concursos de l'INSTITUT amb un dels premis d'arxius; el de Joan Planella, professor a l'Institut Balma de Barcelona, deixeble, com Mirabent, de J. Serra i Hünter, del qual rebé una rigorosa formació filosòfica sempre vistent en les seves publicacions; els d'Elvira Zimmer i Mercè Robles, antigues bibliotecàries de l'INSTITUT; el de Ramon Vinyes, dramaturg i poeta, i el d'altres, encara.

Descansin tots en pau!

Poc després de la festa de Sant Jordi de l'any passat, arribà a Barcelona, després de més de tretze anys d'absència, el senyor Joan Coromines, professor actualment a la Universitat de Chicago, que l'INSTITUT havia elegit

feia dos anys com a membre adjunt de la Secció Filològica, els mèrits del qual foren recordats en donar compte del seu nomenament.

Des del mes de febrer darrer forma part de la nostra Corporació, en qualitat també de membre adjunt de la Secció Filològica, el general Lluís Faraudo de Saint-Germain, un dels millors coneixedors de la nostra llengua antiga. Filòleg i lexicògraf acreditat, el senyor Faraudo ens ha anat donant, any rera any, una sèrie d'escrupoloses edicions de textos catalans medievals, principalment científics, i ha aplegat un riquíssim cabal de lèxic antic, que supera sens dubte el que Aguiló reuní el segle passat. El nostre nou confrare, excellent coneixedor de l'obra de Rabelais, ha traduït al català d'una manera admirable els cinc llibres del gran escriptor francès, dels quals, però, fins ara, només el *Gargantua* ha pogut sortir a llum.

En nom de tots els companys em plau de donar públicament la més cordial benvinguda als senyors Coromines i Faraudo, i de fer-los present la nostra estima i devoció.

Quant als col·laboradors de l'INSTITUT, cal anotar que el senyor Jordi Carbonell, que durant dos anys ha residit a Anglaterra exercint el lectorat de català i de castellà a la Universitat de Liverpool, ha retornat a Barcelona i s'ha reintegrat al seu lloc de secretari-redactor de la Secretaria General.

Tres publicacions de l'INSTITUT han quedat enllestides durant el període comprès entre la diada de Sant Jordi de l'any passat i la d'enguany. No representen, certament, gran cosa en comparança amb la copiosa bibliografia d'anys anteriors, però elles certifiquen eloqüentment, sumades a l'avenç en la impressió o en la preparació d'algunes altres obres, la voluntat de la nostra Corporació de servir sense defallences la ciència catalana, a desgrat de les dificultats de tota mena que puguin sorgir en el seu camí.

La Secció Històrico-Arqueològica ha publicat dos nous volums de les seves «Memòries». *El poblament d'Ilduro*, de Marià Ribas i Bertran, comissari d'Excavacions Arqueològiques de Mataró, amb pròleg de J. de C. Serra i Ràfols, en forma el número XII. Aquest estudi arqueològic i topogràfic, guanyador del Premi Rubió i Lluch de 1949 de la Societat Catalana d'Estudis Històrics, s'ocupa, en tres grans capítols, de la comarca del Maresme en els períodes més reculats de què podem tenir notícia, del poblat pre-romà d'Ildur i de la ciutat romana d'Iluro, i va ricament il·lustrat amb dibuixos, fotografies i tres interessants plans — dos de la comarca i un de la ciutat de Mataró — damunt dels quals han estat meticulosament assenyalats els descobriments arqueològics més importants dels temps prehistòrics i protohistòrics i de l'època romana. El volum XIII de les «Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica» conté els capítols VIII a XI de la primera part de *Pere el Gran* de Ferran Soldevila, dedicats a Cons-

tança de Sicília i la seva casa i a la política occitana, siciliana i peninsular de l'infant Pere. Ha prosseguit la impressió de la Crònica de Bernat Desclot editada per Jordi Rubió, del *Dietari de la Diputació del General de Catalunya* a cura de R. Aramon i Serra i Joan Noguera, i del *Corpus Vasorum Antiquorum* de P. Bosch i Gimpera i J. de C. Serra i Ràfols; ha començat a compondre's *Els comtats de Pallars i Ribagorça* de R. d'Abadal i de Vinyals, que formarà el tercer volum de *Catalunya Carolíngia*, i estan a punt d'anar a la impremta *El poblament de Catalunya en el segle XVI*, de Josep Iglésies, obra guanyadora del darrer Premi Cambó, i el tercer volum de *Pere el Gran*.

La Secció Filològica ha publicat el segon volum dels «Estudis Romànics», el sumari del qual ja donarem a conèixer l'any passat, i té avançada la impressió del volum tercer, amb treballs dels senyors Josep M. de Casacuberta, Manuel Alvar, Frank Pierce, Siegfried Bosch, Erich Köhler, M. Coll i Alentorn, Wilhelm Giese, Joan Coromines i G. Colon i Domènech, i diverses recensions. Ha prosseguit també el tiratge del *Cançoner de l'Ateneu* editat per R. Aramon i Serra, i ha estat acordada la publicació del treball de J. M. de Casacuberta guanyador del Premi Verdaguer en el darrer concurs de l'INSTITUT.

La Secció de Ciències té a punt de sortir dos volums dels seus «Arxius», que contenen els treballs *Potencialització dels antibiòtics per mitjà dels raigs X*, de J. R. Guix i Melcior i *Els noms vulgars de les plantes a les terres catalanes*, de Francesc Masclans, guardonats l'any passat amb els premis Ramon Turró i Prat de la Riba, respectivament.

La Comissió editora d'Arnau de Vilanova ha precisat ja el contingut del primer volum dels seus escrits, que apareixerà, sota el patronatge de la Unió Acadèmica Internacional, dins el «Corpus Philosophorum Medii Aevi», i que inclourà les obres escrites fins a l'any 1300, o sigui l'*Expositio super Apocalipsi*, cinc dels quaranta-un tractats conservats en el còdex vaticà llatí 3824, tres altres escrits espirituals de procedència diversa i dos dels textos grecs del còdex de Leningrad.

La Societat Catalana de Geografia està a punt de donar-nos el primer fascicle de la seva sèrie «Els noms de lloc de les terres catalanes», en el qual Josep Iglésies ha recollit i comentat la toponímia dels termes municipal i parroquial de la Riba.

La Societat Catalana d'Estudis Històrics ha prosseguit la impressió del segon volum de la «Miscel·lània Puig i Cadafalch» i té a punt de sortir el primer volum del seu «Butlletí» corresponent a l'any 1952.

Amb referència al capítol de publicacions cal assenyalar, encara, que l'INSTITUT ha autoritzat l'edició, a càrrec de llurs autors, dels treballs *Modernitat del Dret català*, de J. de Camps i Arboix (aparegut fa poques setmanes) i *La vida de Pere el Cerimoniós*, de Rafael Tasis, guardonats

amb el Premi Duran i Bas de 1952 i amb un accèssit al Premi Pròsper de Bofarull de 1949, respectivament.

La nostra Corporació celebrà la seva darrera festa anual, privadament, el dia de Sant Jordi. El discurs reglamentari, a càrrec del doctor Leandre Cervera, membre de la Secció de Ciències, tractà de *Letamendisme i unitat psico-somàtica*. Ultra aquest treball foren llegits la memòria de la tasca feta durant el curs anterior i un parlament del senyor Carles Riba, president de torn; també féu ús de la paraula el professor Hans Rheinfelder, de la Universitat de Munic, director d'Ensenyament Universitari de Baviera. En aquella sessió solemne foren adjudicats diversos premis: el professor Constantin Marinescu obtingué el Premi Isidre Bonsoms pel seu treball *Du nouveau sur «Tirant lo Blanch»*; el Premi Duran i Bas fou concedit a l'obra *Modernitat del Dret català* del senyor Joaquim de Camps i Arboix; el Premi Prat de la Riba fou atorgat al senyor Francesc Masclans pel seu vocabulari *Els noms vulgars de les plantes a les terres catalanes*; la *Contribució a l'estudi dels escrits joventívols de Jacint Verdaguer, particularment dels inèdits*, del senyor Josep M. de Casacuberta, meresqué el Premi Verdaguer; el Premi Francesc Cambó fou concedit *ex aequo* als senyors Josep Iglésies i Salvador Millet i Bel pels seus treballs *La població de Catalunya en el segle XVI* i *Història de l'agricultura espanyola en els segles XIX i XX*, respectivament; el Premi Jaume I no s'adjudicà, però es donaren dos accèssits: un a l'*Assaig de distribució comarcal del País Valencià*, del senyor Emili Beüt i Belenguer, i un altre a l'*Assaig de divisió comarcal del País Valencià*, del senyor Manuel Sanchis i Guarner; el Premi Ramon Turró el guanyà el doctor Josep-Ramon Guix i Melcior, amb el seu estudi *Potencialització dels antibiòtics per mitjà dels raigs X*. Els premis Enric de Larratea, Menéndez Pelayo i Santes Creus quedaren deserts. Els premis Ferran II i Sant Jordi no s'adjudicaren. El mateix dia de la Festa fou donat a conèixer el XXII Cartell de Premis, que anunciava, ultra els ja coneguts d'anys anteriors, els nous premis Costa i Llobera i Joan Alcover, en commemoració del centenari de la naixença d'aquests dos poetes mallorquins, i el Premi Francesc Eiximenis, convocat per la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials, filial de l'INSTITUT, per a un treball de tema jurídic.

Durant el curs, cada una de les tres seccions de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS s'ha reunit mensualment. En aquestes sessions han estat presentades diverses comunicacions científiques: el senyor Fontserè ha estudiat les relacions entre les pluges de 1952 i els fronts polars del nord-oest i del nord-est d'Islàndia i de Rússia i ha fet una síntesi de sismologia catalana; el senyor Bohigas ha exposat el seu criteri sobre l'ordenació de les poesies d'Ausiàs March; mossèn Bataller ha comentat l'acció erosiva del vent; el senyor Duran i Sanpere ha presentat un report sobre l'estat

actual dels treballs d'exploració arqueològica als voltants de la catedral i de l'antic palau reial; el senyor Riba ha fet una lectura comentada de fragments de la seva traducció en vers de l'*Aïax* i del *Filoctetes* de Sòfocles; el senyor Rubió ha parlat de l'exaltació religiosa en certs sectors de la vida valenciana medieval i la seva possible influència literària; el senyor Font i Quer ha informat sobre la Fundació Karl Faust de Blanes; el senyor Aramon i Serra ha comentat les darreres publicacions en el camp de la lingüística i la filologia catalanes; el senyor Abadal ha tractat de la immigració dels hispans a la Narbonesa i als comtats catalans orientals a darreries del segle vuitè i durant tot el novè; el doctor Esteve ha fet una exposició sobre els estudis biològics experimentals en els seus laboratoris.

En les sessions plenàries de l'INSTITUT, tingudes també un cop cada mes, ha estat commemorat el cinquantenari de la mort de Jacint Verdaguer amb la lectura d'un treball del senyor Carles Riba, i han estat evocades la personalitat i l'obra dels membres corresponents i d'altres destacats investigadors traspasats durant el curs: recordem els parlaments del senyor Rubió sobre Amadeu Pagès i E. Allison Peers, del senyor Carreras sobre Francesc Mirabent, Joan Planella i Benedetto Croce, del senyor López-Picó sobre Lluís Serrahima, del senyor Coromines sobre Amado Alonso, del senyor Bohigas sobre William J. Entwistle, del senyor Abadal sobre Josep Calmette, del doctor Cervera sobre Jesús. Bellido, del senyor Aramon sobre Adalbert Hämel.

La nostra Corporació ha rebut la visita dels seus membres corresponents Constantin Marinescu, Walter W. S. Cook, Josep Trueta, Miquel Batllori, Paul Aebischer, Gerhard Rohlfs i Ignasi González-Llubera, així com dels professors Antoni Era, de Sàsser, Walter Mönch, de Heidelberg, Michel Mollat, de Lille, Angelo Monteverdi, de Roma, Ernst Gamillscheg, de Tübingen, Maurice Delbouille i Rita Lejeune, de Lieja, John Orr, d'Edimburg, Arnald Steiger, de Zuric, Veikko Väänänen, de Hèlsinki, Hans Rheinfelder i W. Theodor Elwert, de Munic, Jean Boutière, de París, i Sever Pop, de Lovaina, tots els quals s'interessaren pels nostres treballs. L'INSTITUT ha ofert una recepció, conjuntament amb l'Acadèmia de Bones Lletres i la delegació barcelonina del Consejo Superior de Investigaciones Científicas, als assistents al Congrés de Lingüística Romànica celebrat a la nostra ciutat, i una altra, en un pla més íntim, als seus membres corresponents i als estudiosos més destacats de la Filologia romànica aplegats a Barcelona en ocasió d'aquella reunió científica.

Quant a la vida de relació exterior, l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS ha prosseguit i intensificat el seu intercanvi de publicacions amb nombroses acadèmies i universitats nacionals i estrangeres.

La nostra Corporació ha estat present als següents congressos científics: de Ciències Antropològiques i Ètnogràfiques de Viena, Panafricà de Pre-

història d'Alger, de Geologia d'Alger, de Lingüística de Londres, d'Història de la Corona d'Aragó de Saragossa i de Lingüística Romànica de Barcelona; i ha enviat la seva adhesió al Congrés d'Història de l'Art d'Amsterdam, al de Sociologia d'Istambul, al de Ciències Onomàstiques d'Upsala i al d'Estudis Bizantins de Salònica, així com a les reunions d'Estudis sobre el Renaixement de Florència i d'Estudis Sards de Càller.

No fou possible, l'estiu passat, al Delegat de l'INSTITUT dins la Unió Acadèmica Internacional, d'assistir a la sessió anual de Brusselles, per causes del tot estranyes a la seva voluntat. De tota manera, els reports sobre la nostra participació en algunes de les tasques de la Unió — Corpus Vasorum Antiquorum, Forma Orbis Romani, Diccionari de llatí medieval, Corpus Philosophorum Medii Aevi — pogueren ésser tinguts en compte en la reunió de les comissions de les diverses empreses d'aquell organisme acadèmic internacional, i gràcies a les gestions del nostre Delegat foren aconseguits nous subsidis per a la publicació dels vasos grecs de Barcelona de procedència emporitana i una subvenció per a l'adquisició de microfilms del manuscrit que conté les obres gregues d'Arnau de Vilanova, l'edició de les quals, a cura de l'INSTITUT, serà feta, com ja ha estat indicat, dins la col·lecció de filòsofs de l'Edat Mitjana patrocinada per la Unió.

La nostra Corporació s'ha subscrit a la publicació-homenatge de sengles obres del professor Max-Leopold Wagner, membre corresponent de l'INSTITUT, i de l'escriptor català Joan Oller i Rabassa, així com a la miscel·lània a honor de Karl Michäelsson, professor a la Universitat de Göteborg.

L'INSTITUT s'ha sentit honorat amb el nomenament del senyor Ferran Soldevila com a membre d'honor de la Institució Ferran el Catòlic de Saragossa i del senyor Jordi Rubió com a membre del Comitè permanent de l'Associació Espanyola de Ciències Històriques.

Recordem, encara, abans de posar fi a aquesta ràpida ressenya de les tasques de la nostra Acadèmia, l'activitat de les seves societats filials.

La secció de Botànica de la Institució Catalana d'Història Natural, l'única d'aquesta entitat que dona fe de vida, s'ha reunit diverses vegades, amb comunicacions de la senyoreta M. Ubach i els senyors A. de Bolòs, O. de Bolòs, P. Font i Quer, S. Maluquer, P. Seró i J. Vives.

La Societat Catalana de Geografia, que inaugurarà el curs amb una conferència del senyor J. de C. Serra i Ràfols sobre *Nous punts de vista sobre el poblament prehistòric de Catalunya*, ha omplert les sessions de treball, entre Sant Jordi i Sant Jordi, amb comunicacions dels senyors J. M. de Casacuberta, S. Millet i Bel, E. Giralt, A. Ferrer i Soler i S. Llobet.

En les sessions ordinàries de la Societat Catalana d'Estudis Històrics han estat presentades comunicacions dels senyors J. Triadú, J. Miracle, J. M. de Casacuberta, M. Batllori, G. Colon, J. Mettra i O. Cardona, en la secció de Llengua i Literatura; E. Vigo, M. Coll i Alentorn, F. Sol-

devila, C. Marinescu, R. Gubern, J. Peyronnet i F. Duran i Cañameras, en la secció d'Història; J. Ainaud, A. Duran i Sanpere, M. Tarradell i J. Gudiol, en la secció d'Art i Arqueologia. Una sessió plenària fou dedicada a la memòria de J. Pous i Pagès, amb l'estudi de la seva obra literària pels senyors R. Tasis i C. Riba. La Societat ha organitzat també tres visites: una a l'exposició de primitius mediterranis, sota la guia del senyor F.-P. Verrié, una altra a la secció medieval i moderna del Museu Històric de la Ciutat, sota la del senyor A. Duran i Sanpere, i una altra, encara, al Museu Marítim, sota la del senyor E. Cubas. La sessió de clausura del curs passat tingué lloc a Vilafranca del Penedès, amb una sessió científica en què participaren els senyors P. Regull, P. Bohigas i R. Aramon i Serra; en la inaugural del present curs el senyor J. Mercader llegí un discurs sobre *La ideologia del catalans del 1808*. La Societat d'Estudis Històrics ha estat també representada als congressos d'Història de la Corona d'Aragó de Saragossa i de Lingüística Romànica de Barcelona, i ha contribuït a la fundació de la Federació Internacional d'Associacions d'Estudis Romànics.

La Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials, la més jove de les filials de l'INSTITUT, clogué el curs darrer amb comunicacions dels senyors F. Martí i Reverter, F. Duran i Cañameras i J. M. de Porcioles, en la secció de Dret; J. Vilà i Valentí i P. Romeva, en la secció de Ciències Socials, i J. M. Ainaud, S. Millet i Bel i J. Hernández i Roig, en la secció d'Economia. El curs actual, aquesta Societat ha abandonat les comunicacions personals i celebra sessions conjuntes amb l'estudi de temes preestablerts — els problemes de l'allotjament, l'aptitud industrial i comercial dels catalans —; la seva secció de Dret s'ha reunit repetidament per a estudiar els problemes que planteja la compilació de les institucions del Dret català.

Abans de cloure aquesta ràpida exposició de l'obra feta pel nostre INSTITUT durant els darrers dotze mesos, em cal dedicar un record a tots els qui, d'una manera o altra — amb la col·laboració científica, amb la cooperació en les nostres edicions, amb la dotació de premis, amb la tramesa de llibres, etc. — ens han estimulat a dur endavant la noble tasca que a començaments de segle ens fou assignada. I, en evocar llur ajuda, no sabria agrair-la d'altra manera que recordant aquells mots, lapidaris, amb què Sèneca es referia als favors rebuts: «Tempore quaedam magna fiunt, non summa».

R. ARAMON I SERRA

Secretari General de l'INSTITUT